

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จุดประสงค์หนึ่งที่สำคัญในการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์คือ “การมุ่งหวังให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่สังเกตได้จากปรากฏการณ์จริงกับคำอธิบายทางทฤษฎี” (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, ม.ป.ป.) นั้นหมายความว่า หากผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาวิชาฟิสิกส์ต้องสามารถแสดงหรืออธิบายแนวคิดหรือหลักการทางวิทยาศาสตร์อย่างถูกต้องและชัดเจน อย่างไรก็ตามจากงานวิจัยด้านฟิสิกส์ศึกษาที่สำรวจผู้เรียนในรายวิชาฟิสิกส์ที่ผ่านมาพบว่า ผู้เรียนที่เรียนวิชานี้สามารถแก้โจทย์ปัญหาในสถานการณ์สมมติขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ไม่สามารถแสดงออกด้านแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อมโยงหรืออธิบายความสัมพันธ์ของหลักการและทฤษฎีทางฟิสิกส์ที่ได้เรียนมากับสถานการณ์นั้น ๆ ได้ (พรรัตน์ วัฒนกสิวิชช, 2550) นับเป็นอีกหนึ่งปัญหาสำคัญในการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ และอาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญและทำให้คิดว่าการเรียนรายวิชานี้เป็นเรื่องที่น่าเบื่อและยากต่อการทำความเข้าใจ

การส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรอบรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (scientific and technological literacy) ถือว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนทุกคน กล่าวคือ เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจและมองเห็นภาพรวมของเนื้อหาที่ทำการศึกษาได้ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ความเข้าใจเหล่านั้นแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงเป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะกลุ่มปฏิบัติการที่เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการกระทำ ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ฝึกคิด ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่าง ๆ ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเองและฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติ

จากงานวิจัยทางด้านฟิสิกส์ศึกษาที่ทำการสำรวจผู้เรียนวิชาฟิสิกส์พบว่า ผู้เรียนที่เรียนวิชาฟิสิกส์สามารถแก้โจทย์ปัญหาฟิสิกส์ในสถานการณ์สมมติได้ แต่ไม่สามารถเชื่อมโยงหรืออธิบายความสัมพันธ์ของหลักการและทฤษฎีทางฟิสิกส์ที่ได้เรียนมากับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องได้ นับเป็นอีกหนึ่งปัญหาสำคัญในการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ที่ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงและอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติกับหลักการและทฤษฎีทางฟิสิกส์ได้ และอาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญของการเรียนวิชาฟิสิกส์และทำให้คิดว่าการเรียนวิชาฟิสิกส์เป็นเรื่องที่น่าเบื่อและยากต่อการทำความเข้าใจ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรง เป็นอีกวิธีหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและมองเห็นภาพรวมของเนื้อหาที่ทำการศึกษาได้อย่างดี ประจวบกับปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีระบบโมโครอิเล็กทรอนิกส์ และวิทยาการทางคอมพิวเตอร์ ทำให้ผู้วิจัยสนใจในการใช้เทคโนโลยีในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยการใช้กล้องวิดีโอความเร็วสูงในการบันทึกภาพจากสถานการณ์จริงที่ต้องการศึกษา นำไปวิเคราะห์ผลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์วิดีโอการเคลื่อนที่ที่มีชื่อเรียกว่า Tracker ที่สามารถศึกษาวิเคราะห์การเคลื่อนที่แบบต่างๆ ได้ นำไปสู่การบูรณาการเข้ากับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาฟิสิกส์

การเคลื่อนที่แบบโปรเจกไทล์เป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นพื้นฐานสำหรับการประยุกต์ใช้ในกลศาสตร์ขั้นสูง แต่จากงานวิจัยก่อนหน้านี้ พบว่าผู้เรียนบางคนยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่ลักษณะนี้ จึงทำให้ผู้เรียนไม่สามารถอธิบายและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ทางธรรมชาติกับทฤษฎีได้ สาเหตุอาจเป็นเพราะความขาดแคลนสื่อการสอนหรือกิจกรรมที่เหมาะสม ซึ่งจะต้องมาทำหน้าที่เชื่อมโยงหลักการทางทฤษฎีกับปรากฏการณ์ธรรมชาติของการเคลื่อนที่แบบโปรเจกไทล์

ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเคลื่อนที่แบบโปรเจกไทล์ของลูกกลมไม้ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์วิดีโอความเร็วสูง เพื่อสร้างกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ Activity based tutorials ศึกษาผลการเรียนรู้ของผู้เรียนก่อนและหลังที่ได้รับการอบรมโดยใช้กิจกรรม Activity based tutorials และศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรม Activity based tutorials

เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะใช้กล้องวิดีโอความเร็วสูงตรวจจับการเคลื่อนที่แบบโปรเจกไทล์ของวัตถุ และมุ่งพัฒนาแนวคิดวิทยาศาสตร์ โดยสร้างกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ (Activity-based tutorial) นอกห้องเรียน ด้วยการให้นักศึกษากลุ่มทดลองวิเคราะห์ภาพถ่ายวิดีโอความเร็วสูงของวัตถุที่เคลื่อนที่แบบโปรเจกไทล์ ด้วยโปรแกรม Tracker แล้วทดสอบและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยการทำแบบทดสอบแบบอัตนัย เพื่อสำรวจแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ของกลุ่มนักศึกษาดังกล่าว พร้อมทั้งพัฒนาเพื่อเสริมการเรียนรู้สำหรับศึกษาการเคลื่อนที่แบบโปรเจกไทล์ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ทางธรรมชาติกับทฤษฎีเรื่องการเคลื่อนที่แบบโปรเจกไทล์และทำให้เข้าใจในแนวคิดรวบยอดของเนื้อหาได้ จัดเป็นรากฐานของการนำไปใช้ในการเรียนการสอนจริงเพื่อจูงใจให้ผู้เรียนรัก และใฝ่ใจเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาผลการเคลื่อนที่แบบโปรเจกไทล์ของวัตถุเมื่อดำเนินการด้วยกล้องวิดีโอความเร็วสูง พร้อมทั้งเปรียบเทียบผลทางทฤษฎีกับผลการทดลอง
- 2) เพื่อใช้ในการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 1) มีการเผยแพร่ในวารสารในระดับชาติหรือนานาชาติ
- 2) แนวทางและต้นแบบกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตในการดำเนินงาน 2 ส่วน คือ ศึกษาการเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์ของวัตถุ และพัฒนาแนวคิดวิทยาศาสตร์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์วิถีไอความเร็วสูงกรณีศึกษาการเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์ โดยทั้งสองส่วนมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ศึกษาการเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์ของวัตถุ

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

- การเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์ของลูกกลมไม้

2) ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น

- มุมยิงของวัตถุทรงกลมที่แตกต่าง ได้แก่ มุม 20° มุม 30° มุม 40° มุม 45° มุม 50° มุม 60° และมุม 70°

ตัวแปรตาม

- ระยะกระจัดในแนวแกน x และแกน y

ตัวแปรควบคุม

- การถ่ายวิดีโอ ได้แก่ ระยะห่างจากกล้องถึงอุปกรณ์การทดลอง 1 เมตร

อัตราเร็วการบันทึกภาพ 120 ภาพ/วินาที

1.4.2 พัฒนาแนวคิดวิทยาศาสตร์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์วิถีไอความเร็วสูงกรณีศึกษาการเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์

1) ประชากร

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาสังกัดภาควิชาฟิสิกส์และวิทยาศาสตร์ทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่ประกอบด้วยนักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาฟิสิกส์ และหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาฟิสิกส์ และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป

2) กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาฟิสิกส์และสาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ที่ผ่านการเรียนรายวิชาฟิสิกส์เบื้องต้น จำนวน 80 คน แล้วแบ่งเป็นสองกลุ่ม

คือ กลุ่มทดลองจำนวน 40 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 40 คน โดยการเลือกแบบเจาะจงให้แต่ละกลุ่มมีจำนวนนักศึกษาที่มีระดับผลการเรียนรายวิชากลศาสตร์แต่ละระดับเท่ากัน เช่น มีนักศึกษาที่ได้ระดับผลการเรียน A กลุ่มละ 5 คน เป็นต้น

3) เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เรื่องการเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์ ระดับมหาวิทยาลัย

4) ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ รูปแบบการศึกษาโดยใช้กิจกรรมเสริมนอกห้องเรียนเรื่องการเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์วิถีโอความเร็วสูงและการศึกษาอย่างอิสระ
ตัวแปรตาม ได้แก่ ร้อยละของแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1) โปรแกรม Tracker คือโปรแกรมจำลองปรากฏการณ์ทางฟิสิกส์ ใช้ในการวิเคราะห์การเคลื่อนที่ของภาพ ที่สามารถกำหนดเงื่อนไขและสร้างสมการที่สนใจศึกษาได้ นำไปสู่การใช้โปรแกรมวิเคราะห์การเคลื่อนที่ของวัตถุ เพื่อพิจารณาค่าตัวแปรที่ต้องการศึกษา

2) อัตราส่วนภาพต่อเวลา (frame rate) คือจำนวนภาพที่ถ่ายได้ในหนึ่งหน่วยเวลาในการจัดกิจกรรมการอบรมมีการใช้การทำแบบทดสอบเป็นคู่

3) การทำนาย คือการทำแบบคาดคะเนคำตอบของแบบทดสอบก่อนทำกิจกรรม Activity based tutorials

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1) การเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์ คือการเคลื่อนที่ในแนวโค้งพาราโบลา เป็นการเคลื่อนที่ของวัตถุในแนวราบและแนวตั้งพร้อม ๆ กัน

2) ความเร็วต้นของวัตถุ คือความเร็วของวัตถุทรงกลมขณะที่ออกจากปากกระบอก โดยคิดจากความชันของกราฟแกน x และแกน y ของการเคลื่อนที่ เทียบกับเวลาใน 0.029 วินาทีแรก

3) องศาการยิง คือมุมความเร็วต้นของวัตถุกระทำกับแกน x โดยคิดจากอัตราส่วนระหว่างความเร็วต้นของวัตถุในแนวแกน y เทียบกับความเร็วต้นของวัตถุในแนวแกน x

4) กิจกรรม Activity based tutorials (ABT) คือกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ โดยใช้สื่อมัลติมีเดียประกอบ

5) การทำนาย คือการใช้กรรมวิธีหรือขั้นตอนปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการบอกกล่าวถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

6) แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ (scientific understanding : SU) หมายถึง คำตอบที่สามารถอธิบายเหตุผลได้ถูกต้อง สมบูรณ์ครบทุกองค์ประกอบ ตามความสำคัญของคำถามแต่ละข้อ สอดคล้องกับแนวคิดวิทยาศาสตร์ที่ยอมรับโดยทั่วไป

7) แนวคิดวิทยาศาสตร์บางส่วน (partial understanding : PU) หมายถึง คำตอบที่ สอดคล้องกับแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ (ที่กำหนดใน SU) บางส่วนและอธิบายบางส่วนนั้นได้ถูกต้อง

8) แนวคิดทางวิทยาศาสตร์บางส่วนและแนวคิดคลาดเคลื่อนบางส่วน (partial understanding and misconception : PU & MU) หมายถึง คำตอบที่สอดคล้องกับแนวคิดทาง วิทยาศาสตร์บางส่วน (คลาดเคลื่อนอย่างน้อย 1 องค์ประกอบ) และอธิบายบางส่วนนั้นไม่ถูกต้อง

9) แนวคิดคลาดเคลื่อน (misconception, specific misconception : SM) หมายถึง คำตอบที่อธิบายเหตุผลไม่สอดคล้องหรือไม่ถูกต้องตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์

10) ไม่มีแนวคิดหรือไม่ตอบคำถาม (without answer, no conception, no understanding : NU) หมายถึง ไม่ได้ตอบคำถาม หรือ ตอบว่าไม่เข้าใจคำถาม หรือทวนคำถามหรือ ไม่ได้อธิบายเหตุผล